

Ontolojik özgürlükten toplumsal belirlenimli özgürlüğe: Jean-Paul Sartre ve Simone de Beauvoir

Merve FIRAT

Yüksek Lisans Öğrencisi; Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Felsefe Anabilim Dalı
E Mail: mervefirat32@gmail.com ORCID: 0000-0002-9833-2382

Makale Türü / Article Type:	Araştırma Makalesi / Research Article
Gönderilme Tarihi / Submission Date:	04/06/2023
Revizyon Tarihleri / Revision Dates:	09/06/2023
Kabul Tarihi / Accepted Date:	28/06/2023

Etik Beyan

(X) Makale için etik onay alınmamıştır. Yazar(lar), çalışmasının etik kurul onayına tabi olmadığını beyan eder.

() Makale için Üniversitesinin tarih ve sayılı Etik Kurul Onay Belgesi bulunmaktadır.

Araştırmacıların çalışmaya katkısı:

1. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı.

Çıkar çatışması

Çalışma tek yazarlı olup, yazar olası bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Ontolojik özgürlükten toplumsal belirlenimli özgürlüğe: Jean-Paul Sartre ve Simone de Beauvoir

Öz

Bu çalışmada Jean-Paul Sartre ve Simone de Beauvoir'ın özgürlükle ilgili görüşleri ele alınmıştır. Çağdaş düşünürlerin, özgürlük hakkında ortaklaştıkları ve farklılaştıkları noktalar ortaya çıkartılmıştır. Sartre'da ontolojik özgürlük fikri, Beauvoir'da ise özgürlüğün daha çok toplum ve kültür gibi etkenler tarafından belirlenimi ağır basmaktadır. Sartre'ın anlayışına göre insan, ontolojik olarak özgürdür, dünyaya fırlatılmıştır ve özünü belirleyen bir Tanrı yoktur. Kişi tasarır ve seçimleriyle kendi özünü oluşturmaktadır, bu seçimlerin getirdiği sorumluluğu kabullenmektedir. Nasıl bir dünyada yaşayacağını kendisi seçmektedir. Onun düşüncesinde, insanın özgür olmasını engelleyecek hiçbir neden yoktur, insan özgürlüğe mahkumdur. Beauvoir'da ontolojik özgürlüğü kabul etmekle birlikte, özgürlüğün her insanda ve her koşulda aynı şekilde deneyimlenmediğini, özellikle kadının özgürlüğünde toplumun belirleniminin çok büyük bir etkisi olduğunu savunmaktadır. Beauvoir, özgürlüğü kadınlar üzerindeki tahakküm ilişkileriyle birlikte ele almıştır. Beauvoir'ın temel amacı, ontolojik özgürlükten vazgeçmeden antropolojik bir bakış açısıyla ikinci cins olarak kabul edilen kadın kategorisini açıklamaktır. Böylelikle Sartre'daki soyut özgürlük düşüncesi Beauvoir'da, toplumda özellikle farklı cinsiyetlere farklı şekillerde etki eden belirlenimlere dönüşmüştür. Beauvoir'ın ele aldığı özgürlük üzerindeki bu belirlenimlerin özellikle kadın üzerindeki etkilerine bakılarak anlaşılabilir.

Anahtar Sözcükler: Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Özgürlük, Seçim, Sorumluluk, Fırlatılmışlık, Kadın, Belirlenim.

From ontological freedom to socially determined freedom: Jean-Paul Sartre and Simone de Beauvoir

Abstract

Freedom problem is one of the topics that people who wonder and think about centuries. Are we born free of origin, is something gained after freedom, or is there a truly absolute freedom? Jean-Paul Sartre and Simone de Beauvoir, who had the answers to these questions in the same period, will be attempted to perform at the point of view. Sartre is one of the first thoughts that come to mind when it is called freedom; especially the phrase "we are convicted" highlighted that nobody could escape from being free. Beauvoir studied the problem of freedom to explain women through the problem of liberation and studied anthropologically why women are not free. He adopted the thought of being ontologically free, but this freedom is limited by the social obstacles, it has taken the forefront that it can not be easily achieved.

In this study, the first point of view of Sartre's freedom will be discussed. In his perspective, the person's self-esteem will be systematically examined under the subheads of responsibilities that come with freedom, due to being a freed asset. In the next chapter, Simone de Beauvoir's journey towards freedom over the woman and liberating women will be explained. Common aspects and differences will be compared to the freedom of two thinks. Is it completely free manager in life and selections from human beings? Or do you prefer in line with some choices that are dated from the beginning? The answers to these questions will be discussed in terms of two different perspectives.

Keywords: Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Freedom, Choice, Responsibility, Unlaunchedness, Woman, Determined.

GİRİŞ

Özgürlük problemi, yüzyıllardır insanların merak edip üzerine düşündüğü, araştırma yaptığı konulardan biridir. Doğuştan özgür olarak mı doğarız, özgürlük sonradan kazanılan bir şey midir, ya da gerçekten mutlak anlamda bir özgürlük var mıdır? Bu soruların cevapları aynı dönemde yaşamış olan Jean-Paul Sartre ve Simone de Beauvoir'ın özgürlüğe bakış açılarındaki bulunmaya çalışılmıştır. Sartre özgürlük denilince ilk akla gelen düşünürlerdendir; özellikle de “özgürlüğe mahkûmuz” ifadesiyle, kimsenin özgür olmaktan kaçamayacağını vurgulamıştır. Beauvoir, özgürlük problemini kadınların özgürleşmesi problemi üzerinden açıklamaya çalışmış ve kadınların neden özgür olamadığını antropolojik bir şekilde incelemiştir. O, ontolojik olarak özgür olma düşüncesini benimsemiş, ancak bu özgürlüğün toplumsal engeller tarafından sınırlandırıldığını, kolay bir şekilde elde edilemediğini ön plana çıkarmıştır.

Bu çalışmada ilk olarak Sartre'ın özgürlüğe bakış açısı ele alınmıştır. Onun bakış açısında, kişinin kendi amacını belirleyen, fırlatılmış bir varlık olması nedeniyle, özgürlükle birlikte gelen sorumluluklar alt başlıklar altında sistematik bir biçimde incelenmiştir. Sonraki bölümde, Simone de Beauvoir'ın, özgürlüğü daha çok kadın üzerinden ele alması ve kadınların özgürleşmeye doğru olan yolculuğu açıklanmıştır. Son olarak iki düşünürün özgürlük hakkında ortak paydada buldukları ve ayrıştıkları yerler karşılaştırılmıştır. İnsan doğuştan itibaren yaşamında ve seçimlerinde tamamen özgür müdür? Yoksa en başından verili olan bazı seçimler doğrultusunda mı tercih yapmaktadır? İki farklı bakış açısından bu soruların cevapları tartışılmıştır.

Mahkûm Olunan Özgürlük: Jean-Paul Sartre

Jean-Paul Sartre, babasını çok küçük yaşta kaybetmiş, annesinin ailesiyle birlikte büyümüştür. 1920'de Paris'in ünlü Henri IV Lisesi'ne girmiştir. 1924'te ise Ecole Normale Supérieure'e kabul edilir. Duygusal ve fikir yakınlığı kurduğu Simone de Beauvoir ile tanışır. Beauvoir eserlerinde Sartre'dan sık sık bahsetmiştir. Sartre'ın 1938'de yayımladığı *Bulantı* eseri onu Fransız edebiyat gündemine taşımıştır. 1939'da orduya alınan Sartre, 1940'ta Almanlara esir düşmüş ve bir yıl sonra kaçmayı başararak Paris'e dönmüştür. Paris Alman işgali altındayken savaş boyunca Sartre öğretmenlik yapıp, yazılar yazarak direnişe destek vermiştir. 1943'te *Varlık ve Hiçlik*'i yayımlamıştır. *Varlık ve Hiçlik* yaklaşık 800 sayfalık bir “fenomenolojik varlık bilimi” denemesidir. Bu deneme “olmak”ı “fenomenolojik” açıdan açıklayan bir denemedir. 1963'te yayımladığı *Sözcükler* adlı kitabında çocukluk anılarını anlatmıştır. Bu kitap Nobel ödülüne layık görülmüştür. Varoluşçuluk Bir İnsancılıktır, Sartre'ın 29 Ekim 1945'de Paris'te üzerinde çok az düzenleme yaptığı bir konferansın, stenoyla kayıtlı metnidir. Bir yıl sonra Editions Nagel'de yayınlanmıştır. Yayınlanmasıyla birlikte geniş bir ilgi toplamış ve aynı zamanda sayısız eleştiriye maruz kalmıştır (Direk, 2021a, 94-95).

Fransız felsefesinin ve varoluşçuluğun önemli isimlerinden ateist bir düşünür olan Jean-Paul Sartre'ın (1905-1980) özgürlük anlayışında fırlatılmışlık, seçim ve sorumluluk kavramları oldukça önemlidir. İnsanın fırlatılmış bir varlık olması, işlevini belirleyen bir Tanrı'nın olmaması nedeniyle onun felsefesini ve daha çok özgürlük anlayışını anlamak için bu kavramlara bakmak gerekir. İnsan, kendisine sürekli varoluş özgürlüğü verilmiş, özü olmayan bir varlıktır. Bu durumundan ötürü seçiş, tasarı ve sorumluluk ona hayatın gerçek, benliğine uygun değerleri olarak görünürler (Sartre, 1985, 40).

Bu bölümde Sartre'ın özgürlük anlayışını ve ontolojisini anlamak için onun bazı temel kavramlarını açıklamak gerekiyor. Bu kavramlarla birlikte Sartre'da sabit ve belirlenmiş bir insan doğası olmadığı anlaşılabilir.

Fırlatılmışlık ve Belirlenimsizlik

Sartre, Tanrının olmaması nedeniyle insanın önceden belirlenmiş bir doğasının ya da özünün de olmadığını savunmuştur. Varoluşun özden önce geldiğini ve bu yüzden insanın Tanrı tarafından önceden bir amaçla dünyaya gelmediğini belirtmiştir. İnsanın bir işlevi yoktur, insan kendi işlevini belirleyen bir varlıktır. İnsanın bir tasarımcısı da yoktur, çünkü Sartre'a göre Tanrı yoktur. İnsan kendisine hangi işlevi verirse o olur, dünyaya fırlatılmıştır. Kendi tasarı ve seçimleriyle amacını ve işlevini belirler. Önce insan vardır sonrası öyle ya da böyle bir şekilde gerçekleşir. Bunun anlamı, insandan önce onu tasarlayan ve meydana getiren bir Tanrı olmadığıdır. İnsan dünyaya atılarak özünü kendi yaratır. Savaşarak, yavaş yavaş kendini belirler. Bu belirlenme hep devam eder hiç bitmez. "İnsanda ama yalnızca insanda varoluşun özden önce geldiğini" söylemiştir (Bezirci, 1985, 8).

Sartre, varoluşun neden yalnızca insanda özden önce geldiğini açıklamıyor. O, varoluşçuluğun da tanımını yapmıyor. Sartre, Husserl ve Heidegger geleneğinden gelen bir düşünür olarak insana, insan aklına özel bir önem atfetmektedir. Felsefe tarihinde insan, aklıyla diğer türlerden ayrıştırılır. İnsanın ahlaki yetisi, insan aklının özerkliğinden gelir. Hayvanlar özerk varlıklar değildir çünkü davranışları içgüdüsel olarak belirlenmiştir. Örneğin bir aslan acıktığında açlık içgüdüleriyle çevresindeki her hayvana saldırganlık gösterir. Aslan için her hayvan potansiyel olarak bir yemektir. Aynı şekilde herhangi bir ahlaki yetisi de olmadığı için çiftleşmek ve üremek için hemcinsleriyle seçim yapmaksızın çiftleşmektedir. Yalnızca insan, akli ve iradesiyle neye yöneleceğini seçmektedir. İnsanın eylemlerini belirleyen içgüdü değil akıldır. Bu yüzden insanın eylemleri bilinçlidir.

İnsana bir yol göstericinin olmaması, bırakılmış olması insanın özgür olmasının nedenidir. İnsanın bir nedeninin olmaması, yine kendi kendinin nedeni olmasından gelir. Sartre'a göre insan doğası diye bir şey yoktur. İnsan, kendisini hiçliğin içinden kurar ve nasıl bir hayat yaşamak istiyorsa, kendini nasıl kuruyorsa öyledir (Sartre, 1985, 52). "Bir savaşta silah altına alınmışsam, bu savaş benim savaşımdır, beni gösterir ve

onu hak ederim. Önce, intihar ya da firar yoluyla, kendimi her zaman ondan kurtarabildiğim için hak ederim. Savaşta kaçınmış olmadığım için, onu seçmiş olurum (Sartre, 2011, 688).” Buradan da anlaşılacağı gibi kendimi dünyaya atılmış olarak bulurum. Belli bir ailenin, toplumun, olguların, bir cinsiyetin, dilin içinde bulurum. Tüm bunları ben seçmemişimdir. Başıma türlü türlü felaketler gelebilir; zulüm görüyor ve acı çekiyor olabilirim, tacize ya da tecavüze uğramış olabilirim, bunları yaşamayı ben seçmemişimdir. Ancak Sartre’a göre, eğer kendimi bu durumdan kurtarmıyorsam, intihar etmiyor ya da kaçmıyorsam, içinde bulunduğum durumu seçmiş olurum. İçinde bulunduğum her durumu her zaman sonlandırma ya da devam ettirme özgürlüğüne sahibim. Ona göre her zaman kaçmak veya ölmek için şansım vardır (Direk, 2021a, 105). Buraya kadar anlatılanlardan anlaşıldığı üzere, Sartre mutlak bir özgürlükten söz ediyor. Ona göre, her ne yapıyorsak bu, önceden belirlenmiş olmamızın veya başka etkenlerin sonucu değil, bizim özgür karar ve seçimlerimizin bir sonucudur.

Seçim ve Sorumluluk

Sartre’a göre, hayatta her şeyi kendimiz seçeriz, kendimiz yaparız ve ne olmak istiyorsak o oluruz. Nitekim bu özgürlük kaçınılmaz bir sorumluluğu da beraberinde getirir. Tanrısız bir dünyada, mademki insan dünyaya bırakılmış-atılmıştır, o halde kendini kurduğu, tasarladığı eylemlerinden, yaptığı seçimlerden de sorumludur. İnsan, tasarılarına, seçimlerine ve eylemlerine göre varlığına bir öz kazandıracak ve bunların sorumluluğunu alacaktır (Sartre, 1985, 40-41). Kişi, seçimleriyle ne olmak istediğini seçer. Sartre’a göre tüm insanlar her an seçim yapmak, seçmek zorunda kalırlar ve bu yüzden de kendilerinden sorumludurlar. İnsan eylemlerinin arka planında özgürlük vardır. Neye yöneleceğini insan kendisi seçer bu yüzden de eylemleri bilinçlidir. İnsan, dünyayla yönelimsellik ve seçimle ilişki kurar. Bir şeye yönelir ve o şey ona belirir. Böylece bize neyin belireceğini biz seçmiş oluruz. Kişilerin her an ne yapacağını, ne karar vereceğini bilemeyiz çünkü Sartre’a göre hepsi özgür ve başıboş varlıklardır. Bugün gördüğümüz seçimler yarın farklı seçimler olabilir. Nitekim seçim yapmak gibi yapmamak da bir seçimdir. “Bağlanmak gibi bağlanmamak da bir seçmedir aslında. Bağlanmamak her an yeniden kendi seçmesini yapmak demektir (Sartre, 2011, 44).”

Aynı zamanda insan, kendini seçerken bütün insanları da seçmiş olur, başkaları yüzünden de sorumlu hale gelir. Kişinin başına gelebilecek her şeyden kendisi sorumludur çünkü seçimleri kendisi yapmıştır. Ancak onun seçimleri başkalarını da etkileyebilir. Kendimizin nasıl olmasını istediğimizi seçerken, başkalarının da nasıl olmasını istediğimizi tasarlarız. Bu yüzden kendini seçmek, bütün insanları seçmek demektir. Bu nedenle herkes bir başkasına örnek olacak gibi yaşamalı, başkasının bahanesine alet olmamalıdır. Sartre’ın bu düşüncesi Kant’ın ödev ahlakına benzetilir. Kant, herkesin “bir eylemi yapmadan önce onun herkes tarafından yapılabilir ve evrenselleştirilebilir olmasını göz önünde bulundurarak eylemelisin” demiştir (Kant,

2002, 41). “Seçim yapıp eylemde bulunurken eylemi olumlulamamız gerekir” diyen Sartre’ın bu düşüncesi, bize ödev ahlakını anımsatıyor olsa da o, bütün insanları bağlayacak evrensel bir ahlak yasasının olmadığını dile getirir. Onun burada yapmak istediği asıl vurgu, insanlara yol gösterip rehberlik edecek ahlak yasaları olmasa da seçim yapıp eyleme geçirilen her şeyin bir başkası tarafından yapılabilir olacağının imkanını göstermektir.

Sartre, “insan kendisini seçerken bütün dünyayı seçer” düşüncesini ve bireysel edimlerin bütün insanlığı bağladığını bazı örneklerle açıklar (Sartre, 1985, 66). Örneğin, “evlenmek, çocuk yetiştirmek istiyorum. Bu evlenme yalnızca benim durumumdan, tutkumdan (ihtirasımdan) ya da isteğimden doğsa bile, yine de ben bununla yalnızca kendimi bağlamış olmuyorum, bütün insanlığı da tekli-evlenme (monogamie) yoluna sokmaya, bağlamaya çalışmış oluyorum (Sartre, 1985, 66).” Bugün evlenmeyi seçen bir insan, bütün insanlığın evlenebilme ihtimalini de seçiyor demektir. Bir şeyi yapmak, o şeyin yapılabilirliğinin yolunu açmaktır ve bu, insan için çok ağır bir sorumluluktur. Bir seçim yapıldığında diğer seçenekler de belirir. Seçim yapıldığında o şeyi seçmeme imkânı da orada vardır. Dalgıçlık yapmak isteyen biri için başına gelebilecek her türlü olumlu ve olumsuz durumlar ona belirlemektedir. Denizde boğulmayı, karşısına çıkacak zararlı hayvanları ve zorlukları da o seçmiştir. Ama denize uzaktan bakan biri için bu zorluklar belirmez. Deniz onun için romantik ve hoş bir görüntüden ibarettir. Yöneldiğimiz ve seçim yaptığımız şeylerin sorumluluğunu bu şekilde alırız. Ve bir kere dalgıçlık yapan bir insan bütün insanlığın da dalgıçlık yapabilecek olmasının sorumluluğunu alır. Yani, kişi kendine karşı sorumluluk aldığı anda, herkese karşı sorumluluk almış olur.

Bunaltı ve Özgürlük

İnsan, özgürlüğünün bilincine iç daralması içinde varır. Özgürlük, kendisini iç daralması içinde keşfettirir. İç daralması, bir mümkün olanın benim için mümkün olan olarak kabul edilmesidir. “İç daralması içinde hem kendimi tamamen özgür hissederim hem de kendimi, dünyanın anlamının benden gelmesini “sağlamamazlık edemeyen olarak” kavrarım (Sartre, 2011, 92).” İç daralmasından kaçamam ve onu maskeleyemem çünkü o zaten benimle birlikte. Kişi, kendisini bu iç daralmasının, bunaltının içinden kurar. Aslında hiçliğin içindedir ve yaptığı tüm seçimler anlamsız gelir çünkü her şeyi seçebilme imkânına sahiptir. Bunaltı, iç daralması, hiçlikten kendini inşa etmekten kaynaklanır. Özgür varlıklar olduğumuz için, hiçten kendimizi kurarız. Her eylem yönelimsel olmak zorundadır ve bir amaç barındırmalıdır. Özgürlüğe, kendinden başka sınır yoktur, onun sınırı yine kendisidir. Eğer insan, önceden dolu bir varlık olarak düşünülseydi, insanda özgürlüğü aramak boş bir çaba olurdu. Sartre için insan, kimi zaman ya da bazen özgür olamaz, ya hep özgürdür ya da yoktur. “Özgürlük, istencimizin ve tutkularımızın varoluşundan başkaca bir şey değildir ve bu varoluş

olgusallığın hiçlenmesi, yani, varlığını daha olacak olmak kipinde olan bir varlığın hiçlenmesi olarak böyledir (Sartre, 2011, 563).”

Sartre, özgürlüğü her şeyin üstünde tutan bir düşünürdür. Ona göre hayvan özgür değildir, çünkü seçme yetisi yoktur. İnsan elinden çıkma şeyler de özgür değildir çünkü bir tasarımcısı vardır. Ama insan, özgürlüğe mahkumdur, özgürlüğün dışına çıkamaz. O, özgürlükle mahkumiyeti birbirine eş görür. İnsan olmak demek özgür olmak demektir. Özgür olmak kolay değildir ancak insanın özgür olmamak için hiçbir bahanesi de olamaz.

Sartre’ın özgürlük anlayışı, ona “bizim karşı karşıya kaldığımız durumlara, içinde bulunduğumuz koşullara tabi olmadığımızı, koşullar tarafından belirlenip belirlenmemeye karar veren biz olduğumuz için bu koşulların bizim kararlarımıza bağlı olduğunu” söyleme imkânı verecek kadar radikal olan bir özgürlük anlayışı olmak durumundadır (Cevizci, 2015, 1163).

Her insan kendi özgürlüğünü yaşar. Hiçbir şey ya da hiç kimse şöyle veya böyle olmak için kimseyi zorlamaz, sıkıştırmaz. Ne Tanrının buyrukları, ne ahlak kuralları, ne de başka bir şey kişiyi olmak istediğinden başka biri yapmaya itemez. Özgürlük anlayışında insanlar, tamamen kendi seçimleriyle kendilerini kurdukları için, oldukları şeyden kendilerinden başkasını sorumlu tutamazlar.

İnsanın özgürlüğü insanın özünden önce gelir ve onu mümkün kılar, insan varlığının özü, onun özgürlüğü içinde askıdadır. Dolayısıyla bizim özgürlük dediğimiz şeyi “insan-gerçekliği”nin varlığından ayırmak imkânsızdır. İnsan, hiçbir şekilde, daha sonra özgür olmak için önce olmakta değildir, insanın varlığı ile “özgür oluşu” arasında fark yoktur (Sartre akt. Ilgaz & Çankaya Eksen, 2011, 75).

Sartre için başkası, beni farklı biçimlerde görerek özgürlüğümü elimden alan bir varlıktır. Başkası benim özgürlüğümü sınırlandırır, şu ya da bu diyerek beni nitelendirir kendimden kaçmamı engeller ve beni kendimle yüzleştirir. İnsan varoluşunun hakikatine başkasıyla ilişkisinde karşılaşır. Bu yüzden Sartre, “başkaları cehennemdir” demiştir. Ancak başkaları, hem kendi varoluşu için hem de kendi bilincinin farkına varması için gereklidir (Direk, 2021a, 99).

Sartre, *Varlık ve Hiçlik* adlı fenomenolojik denemesinde, ‘kendi-için-varlık’ ve ‘kendinde-varlık’ arasında ayrım yapar. Kendi-için-varlık bilinçtir, kendinde-varlık ise bilincin dışındaki gerçekliğin zeminidir. Kendi-için-varlık özgürdür bunu görmüş olduk. Sartre’ın bir diğer savı, kendi-için-varlığın hiçlik olduğudur. Bunun nedeni, ilkin bilincin verili bir özünün olmamasıdır. Kendi-için-varlık, ne ise o değil, ne değilse odur (Direk, 2021a, 106).

Ayrıca özgürlük, seçme özgürlüğüdür. Özgür olmak demek, her istediğini elde etmek demek değil, istemeye kendinin karar vermesi demektir. Özgür olmak; değiştirmek,

yapmak ve dünya içinde özgür olmaktır. Özgür olmak dünyanın içinde kendini seçmektir, içinde belirlenen tarihsel dünyayı seçmek değildir.

Aslında, biz seçen bir özgürlüğüz, ama özgür olmayı seçmiyoruz: biz özgürlüğe mahkumuz, yukarıda söylemiş olduğumuz gibi, özgürlüğün içine fırlatılmışız, ya da Heidegger'in ifadesiyle "bırakılmışız". Görüldüğü gibi, bu bırakılmanın da özgürlüğün bizatihi varoluşundan başkaca kaynağı yoktur (Sartre, 2011, 610).

Aşkınlıktan İçkinliğe Doğru: Simone de Beauvoir

Fransız yazar ve feminist bir düşünür olan Simone de Beauvoir (1908-1986), Paris'te doğmuş ve eğitimini katolik bir okul olan Cours Désir'de, Bakaloryaya kadar sürdürmüştür. Marsilya, Rouen ve Paris'te öğretmenlik yapmıştır. Felsefe ve edebiyat alanında eserler yazmıştır. 1939 savaşıdan önce tamamladığı *Tinsel Olan Öne Geçtiğinde* adlı eseri 1979'da yayımlanmıştır. Birçok eseri olan Beauvoir'ın en önemli eseri feminist yazının mihenk taşı olarak kabul edilen *İkinci Cinsiyet*'tir. Beauvoir, ikinci ve üçüncü dalga feminist hareketini derinden etkilemiştir. Jean-Paul Sartre ile bir birliktelik yaşamasının sonucunda, düşüncelerinde Sartre'ın önemli etkileri olmuştur (Beauvoir, 2021, 4). Simone de Beauvoir özgürlük anlayışını *İkinci Cinsiyet* adlı eserinde; kadının ve erkeğin özgürlüğünün, toplumsal ve kültürel bakımdan nasıl ele alındığı ve nasıl evrildiğini antropolojik bir biçimde incelemiş ve kaleme almıştır. Bu bağlamda ikinci cinsiyet olarak adlandırılan kadın, toplum tarafından yazılmış olan yazgısını aşır, özgürleşmeye doğru belirli süreçlerden geçmektedir. Kadın ve erkek arasında yüzyıllardır bitmek bilmeyen çatışmalar olmuştur. Bu çatışmaların başında eşitlik sorunu vardır. Kadın ve erkek eşit değildir, böyle bir durumda hangisinin özgürlüğünden söz etmek gerekir? Doğanın ve toplumun, her şeyi önüne sunduğu erkeğin özgürlüğü mü, ataerkil ve verili olan dünyada içkinlikten aşkın olmaya çabalayan kadının özgürlüğü mü?

Bayoğlu Kına: "Beauvoir, özgürlüğü insanın temel ayırt edici özelliği olarak kabul eder. Aynı zamanda, insan bilincinin özgürlüğünü toplumsal ve siyasal bir gerçeklik olarak özgürlükten ayırır, demiştir (Bayoğlu Kına, 2007, 129.)" Beauvoir, kişinin mutlak seçim özgürlüğünü ve bu özgürlüğün getirdiği sorumluluğu herhangi bir kişi, kurum, otoriter ya da Tanrı tarafından belirlenmesi görüşüne şiddetle karşı çıkmaktadır. Tanrı tarafından özü belirlenen bir kişi kendini kuramaz. Baştan, amacı ve işlevi belirli olan kişi, sorumluluk almaktan kaçınır. Özünün önceden belirlendiği kabulünün arkasına saklanır. Kişinin kendini doğrudan kendisinin kurması gerektiğini vurgular. "Özgürlük, Tanrının verdiği bir şey değildir. İnsanın her gün kendisi için yeniden savaşmak zorunda olduğu bir olanaktır. İnsan var olduğuna göre, onun kendisini sürekli olarak yeniden yapması gerekir. Onun eylemleri daima bir amaca doğru hareket eder. Bu amaç özgürlüktür (Bayoğlu Kına, 2007, 5)."

Herkes İçin Özgürlük

Sartre’da olduğu gibi Simone de Beauvoir’ın bakış açısında da insan, ontolojik olarak özgürdür. Ancak insan, özellikle de kadın, dış dünyanın baskısı altında verili olan toplumsal, kültürel, din vb. gibi etkilerle empoze edilerek trajik bir durum yaşamaktadır. Kadının ve erkeğin özgürlüğü ontolojik olarak başlar. Ancak özgürlüğü devam ettirme konusunda kadınlar, erkekler kadar şanslı olamamıştır. “Ontolojik özgürlük, özneler arası özgürlüğün imkanını içerir, ancak bunun dünyada ve tarihte gerçekleşmesi, iktidar ilişkilerinin dönüştürülmesine, ezilmenin ortadan kaldırılarak özgürleşmenin meydana gelmesine bağlıdır (Direk, 2021, 221-222)”. Simone de Beauvoir bu durumu *İkinci Cinsiyet* adlı kitabında detaylı bir şekilde dile getirmiştir. Aydınalp’e göre, “Simone de Beauvoir’ın *İkinci Cinsiyet*’te ki temel tezi, kadının başlangıçtan beri özsel olarak inşa edilmeyişi, baskılanmış olması ve kendi öz varoluşuna dair yabancılaştırılmış bir düşünsel duruşa hapsedilmiş olmasıdır (Aydınalp, 2020, 11).” Hakiki özgürlük, kişiler ve özneler arasında gerçekleşir. Nitekim başkalarının özgürlüğünü istemeksizin, kendi özgürlüğümüzü isteyemeyiz. Sadece benim özgür olduğum bir dünyada ne kendi anlamımı bulabilirim ne de kendimi gerçekleştirebilirim.

Özgürlüğü bir ahlaki amaç haline getiren şey, kişinin özgürlüğü başkaları için de istemesidir. Başkaları özgür olmadan biz de özgür olamayız. O halde özgürlük, kişiler arası ilişkilerde desteklenmelidir. Kişiler arası ilişkilerde ve kurumsal ilişkilerde başkalarının özgürlüğünü tanımamız, ahlaki özgürlüğün koşuludur. Bir kişi, eğer başkalarına tahakküm kuruyor ve onları nesneleştiriyorsa, kendi özgürlüğüne de zarar veriyordur, zira kendisini doğal ve ontolojik özgürlüğünün ahlaki özgürlükte tamamlanması imkanından mahrum etmektedir. İnsan tek başına özgür olamaz, yalnız özgürlük yeterince özgürlük değildir (Direk, 2021, 222).

Beauvoir’a göre, dünyada duracağı yeri insanın kendisi tasarlar ve seçer. Böylece, ancak seçimlerimizin ağırlığı ve kendi temel ontolojik özgürlüğümüzün sonuçları ve sorumlulukları ölçüsünde ahlaki olarak eyleyebiliriz. Ona göre, başkasının özgürlüğü, ben için bir tehdit değil, kendi özgürlüğünü gerçekleştirmenin bir gerekliliğidir. “Özgürlükte etik bir boyut vardır; zira özgürlük insanın sadece kendisi için istediği bir “iyi” olamaz; başkalarının özgür olmasını da istemeyi içerir. Tek başına değil, ancak hep beraber iyi olabiliriz (Direk, 2021b, 14).”

Mutlak Başka Kadın

Tarih boyunca kadına farklı farklı isimler verilmiştir. Her toplum kendi çağı içerisinde kadına farklı bir çerçeveden bakmış ve ona göre davranmıştır. Çoğu toplumda kadın, ikinci cinsiyet olarak görülmüş, erkek ön planda tutulmuştur. Kadına; “başka, mutlak, öteki, döl yatağı, edilgen, nesne” gibi birçok sözcükler atfedilmiştir. Kadının dışlandığı, baskılandığı ve kadından korkulduğu dönemler olduğu gibi, kadının doğaya benzetildiği, rahibe veya peygamber olduğu, tanrılaştırıldığı dönemler de olmuştur.

Simone de Beauvoir, İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra yazmış olduğu *İkinci Cinsiyet* adlı kitabında, tüm dünyada kadın sorununu yeniden düşünmeye sevk etmiştir. O, ataerkil toplumlarda erkeğin “Mutlak” olarak, kadının ise “Başka” olarak konumlandırılmasını incelemekle kalmayıp, bu konumlandırmanın erkek, toplum ve kültürün dayatmasından geldiğini vurgular. Beauvoir'a göre, “kadın doğulmaz, kadın olunur” (Beauvoir, 2021, 13). Ona göre kadınlık, biyolojik bir durum değildir; kültürel ve tarihsel olarak kadınlık, kadınlık yazgısı edinilir. Kadın, ataerkil toplumlarda ikincil duruma indirgenmiş, ikinci sınıf muamelesi görmüştür. “Bu bağlamda erkek, kadının varoluşunu özsel ve tüm varoluş mekanizmalarından bağımsız olarak kültürel düzlemde tanımlamıştır. Oysa varoluşçu felsefede varoluş özden önce gelir (Aydımalp, 2020, 5).”

Beauvoir, kadın ve erkek arasındaki biyolojik, fizyolojik ve psikolojik farklılıkları kabul etmektedir. Ancak onun karşı çıktığı nokta; bu farklılıklardan ötürü erkek egemen toplumda kadının kavramsallaştırılması, baskılanması, özgürlüğünün kısıtlanması ve kadınlığın sadece doğurganlık ve annelik statüsüne hapsedilmesidir. Bu baskı ve kısıtlamalarla kadın, eve hapsedilmiş ve tek işlevi doğurganlık olan bir konumdadır. Böylelikle kadın, içkinliğe, başkılığa, edilgenliğe de hapsedilmiştir. Ona göre evlilik, annelik, doğurganlık toplum tarafından kadın kimliğine empoze edilmiş rollerdir. Kadınlar ataerkil sistemin içinde içkinliğe zorlanmışlardır (Beauvoir, 2021, 93).

Tarım öncesi toplumlarda, kadınlar da kendilerini koruma ve savaşmaya muktedirlerdir. Kadın ve erkeğin cinsel karşılaşmasından sonra ortaya çıkan gebelik, doğum ve çocuk bakımı nedeniyle kadın yavaşlamıştır. İlkel toplumlarda henüz doğum kontrol yöntemleri olmadığı ve gelişmediği için kadın sürekli gebe kalmakta ve doğum yapmaktadır. Nitekim böyle olduğunda da kadın devamlı gebe kalıp doğum yaparak başkalarının yardımına ihtiyaç duymaktadır. Tarım öncesi toplumlarda çocuğa pek kıymet verilmemiştir ancak tarım toplumlarının ortaya çıkmasıyla hem kadının rolü değişmiş hem de çocuğa verilen kıymet artmıştır. Tarlada çalışmak için daha çok çocuğa ihtiyaç duyulmuştur. Böylece kadının rolü ve konumu da değişmiş, anneliğe önem atfedilmiştir. Kadının doğurgan olması nedeniyle, kadın doğaya benzetilmiş ve kadın bedenine gizemli güçler atfedilmiştir. Erkek, bu güçlerden korkmuş ve doğaya saygı duyduğu ölçüde kadına da saygı duymuştur. Ancak bu durum çok uzun sürmemiştir. Erkeğin doğayla kurduğu ilişki, doğayı tanıması ve ona şekil vermeye başlamasıyla doğaya benzettiği kadına da saygısını yitirmiştir. Doğaya hükmettiği gibi kadına da hükmedip kontrol altına alabileceğinin farkına varmıştır. Alet yapımına başlayıp homo faber insan tipinin ortaya çıkmasıyla birlikte, kadın ve erkek ilişkisinin seyri yeniden değişmiştir. Tüm bunlardan yola çıkarak Beauvoir, kadın ve erkeğin biyolojik olarak farklı olmasıyla, cinsel ezilmeyi biyolojiye dayandırmaz, bu ezilmenin bir tarihi olduğunu vurgular (Direk, 2021a, 228).

“Erkek kendini özne ve özgürlük olarak olumladığında “Başka” fikri dolayımlanır. Başka'nın varlığı bir tehdit, bir tehlikedir (Beauvoir, 2021, 108).” Aziz Tommaso,

“kadının ancak “rastlantısal” ve tamamlanmamış bir varlık, bir çeşit eksik erkek olduğunu beyan etmiştir (Beauvoir, 2021, 126).” Orta Çağ geleneğinde de kadının özgürlüğü yok sayılmış, kadın tamamen baba ve kocanın himayesi altında onlara bağımlı olmuştur. “Kadının yasal statüsü 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar neredeyse hiç değişmemiştir. Ancak ayrıcalıklı sınıflarda kadının somut koşulları evrim geçirmektedir (Beauvoir, 2021, 137).” 18. Yüzyılda kadının özgürlüğü ve bağımsızlığı daha çok artmıştır. Fransız kadınlarının durumu diğerlerine oranla daha iyi denilebilecek durumdadır.

Kadın ancak üretimde toplumsal ölçekte yer aldığı ve ev işlerinde ona çok önemsiz bir ölçüde ihtiyaç duyulduğunda özgürleşebilir. Bu da ancak, kadınların büyük oranda çalışmasını kabul etmekle kalmayıp, bunu biçimsel olarak gerektiren modern büyük sanayiyle mümkün hale gelmiştir (Beauvoir, 2021, 83).

Verili Olanı İçselleştirmek

Simone de Beauvoir, özgürlüğe bakış açısında verili durumlara yönelik yaptığı açıklamalarla büyük başarı sağlamıştır. Sartre ilk dönemlerinde kişinin içinde bulunduğu verili durumu (aile, toplum, kültür vb.) aşılması gereken doğal özgürlük durumu olarak tanımlamıştır. Verili durum, her durumda aşılması gereken, devamlı mücadele gerektiren bir sınırlılıktır. Beauvoir ise aşılması kolay olmayan verili durumlardan bahseder. Ona göre örneğin, köleler ya da çeşitli değer, davranış, kural ve tanrıların, kendilerinin özgür seçimi dışında kendilerine dikte edildiği çocuksu bir dünyada yaşayan pek çok kadın vardır. Bunların konumu kendi çabalarıyla değil, kendileri dışındaki kurumların ve güç odaklarının zorlaması ile belirlenir. Bu konumlardan çıkmak kolay olmadığı gibi bir anda da olacak bir şey değildir. Toplumun dikte ettiği yazgıyı kırmak ve özgürleşmek, belli bir süreç içerisinde gerçekleşir. Bu insanların durumu dış dünyanın doğal düzenini temsil eder. Köle ve kadınların kaderleri bu anlamıyla doğa tarafından yaratıldığı biçimiyle doğallaştırılır. Doğa, kadına; “kadın ol!” demiştir. Doğaya karşı konulamayacağı için, baskı kuranlar baskı kurmaya devam etmiştir. Baskıya uğrayanların bilgisizliklerinden yararlanarak isyan etmelerini engelleyip onları baskı altında tutmaya, kadın olmaya zorlamaya devam etmişlerdir. Beauvoir haklı olarak, baskı altında kalanların samimiyetsizlik içinde yaşadıklarını söylemenin çok da doğru olmadığını söyler. Onlar ancak, içinde buldukları koşullar çerçevesinde değerlendirilip yargılanabilirler (Beauvoir, 2021, 178).

Oysa kadının durumu özel bir biçimde şöyle belirlenir: Her insan varlığı gibi özerk bir özgürlük olan kadın, erkeklerin ona “Başka” olmayı dayattığı bir dünyada kendini bulur ve seçer; onun aşkınlığı, özsel ve egemen olan başka bir aşkınlık tarafından sürekli aşılabacağından bir nesne gibi donup kalması ve içkinliğe yazgılı olması beklenir. Aşkınlık, insanın içinde bulunduğu durumu aşma kapasitesidir. Aşkınlık evin dışına çıkmak, kendinin dışına çıkmaktır; tekrar geri dönmek için elbette. Dışarıda yapıp ettiklerimizden sonra eve ve kendi merkezimize,

içkinliğimize döneriz; buna herkesin ihtiyacı vardır. Özgürlük aşkınlığın bir tezahürüdür, hatta onunla eşanlamlıdır. İnsan aşkınlıktan ibaret değildir, varlığının bir içkinlik boyutu da vardır. Buna da yaşamın kendisini idame ettirmek için zorunlu, yinelenen gereksinimlerin alanı denilebilir (Direk, 2021b, 15).

İçkinliğe tabi olan kadın hiçbir zaman aşkın olmaya kalkışmamıştır. Çünkü verili olan dünya, ataerkil toplum tarafından onun içkin olması için tasarlanmıştır. Annesinden, teyzesinden, diğer kadınlardan gördüğü ve toplumun ona dayattığı şeyler içkinlik durumu olduğu için içkinliğe yazgılı olması sağlanmıştır. Kadın, kadın olduğunun bilincine toplum içerisinde, toplumun ona dayattıklarıyla varır. Varlık olarak hiçbir zaman özgür olamamış ve tarihsel süreçlerde adı; köle ruhlu, başka, edilgen, baskı altına alınmış ve her zaman nesne olarak görülmüş ve “Mutlak Başka” olarak kavramsallaştırılıp konumlandırılmıştır. Aşkınlık ise erkekle özdeşleştirilmiş, öznellik ve erillik erkeğe ait olmuştur. Beauvoir, bu iki kavramın insanda varoluşsal ve potansiyel olarak var olduğunu, her iki durumun da gerçekleştirilebilir olduğunun vurgusunu yapmaktadır (Aydınlap, 2020, 478).

Kadın, kendinde varlığının içkin rolüne mahkûm edilirken; erkek, kendisi için varlığın aşkın ayrıcalıklarının tadını çıkarmakta, tasarıları aracılığıyla doğaya ve kadına egemen olmaktadır. Simone de Beauvoir’a göre, kadınlar kendilerinin de en az erkekler kadar “kendileri için varlık” durumunda olduklarını ortaya koymalıdır. Bu noktada, kadınlar kendi kurtuluşlarını temel alarak tüm özcü varoluş şekillerini terk edip kendilerine atfedilen tüm toplumsal rolleri yeniden inşa etmelidirler. Kadın kendisine atfedilen bu yazgıyı aşmalı ve kültürel formların içinde yer edinecek özgürlük koşullarını yaratmalıdır. Beauvoir, özellikle deneyime önem veren anlayışı ile kadının deneyimlerini kendi öz bilinci ve kendi seçimleri ile eyleme koyabileceğinin altını çizer (Beauvoir, 2021, 435).

O, her türlü belirlenimciliği reddettiği gibi, biyolojik belirlenimciliği de reddediyor. İnsanların arasındaki biyolojik farkların ancak tarih, toplum, kültür içerisinde bir anlamı olabilir. Fenomenolojik bakış açısında anlam, aslında kafamızda değil, tarihsel dünyadadır; biz de onun içine doğarız ve kendimizi çoktan anlamlandırılmış, belli bir toplumsal rolü oynamaya zorlanmış, belli beklentilerle yönlendirilmiş olarak buluruz. Ancak Beauvoir’a göre bu durum, özgürlüğü ortadan kaldırmaz. Kadınlar, bu durumu aşip kendilerini gerçekleştirebilirler (Direk, 2021, 236).

Toplum, insanı daha doğduğu günden itibaren içinde bulunduğu kültüre göre yetiştirmiştir. Kız çocuklarının bebeklerle, erkek çocuklarının araba ve silahlarla oynamasına izin vermiştir. Sokaklarda top peşinde koşan sayısız erkek çocuğu vardır, hepsinin aklında ünlü bir futbolcu olma hayali vardır. Kız çocuklarına bakıldığında onların zihninde böyle bir hayal yoktur. Çünkü maç yapmak, top peşinde koşmak ancak erkeklere mahsustur. Topa biraz kibar vuran bir erkeğe “kız gibi” oynama yaftası yapıştırılır. Kadınların, böyle kültürlerin içinde yetiştirilmesiyle kendi yazgısını

yazmasına izin verilmez, engellenir. Verili olanı yaşamasını ister, verili olanı dayatırlar, özgürleşmesine engel olurlar. Nitekim insanların çoğu özgürlükten korkar. Sadece özgürlükten kaçmak için özgürlüğü kullananlar vardır. Oysaki insanın dünyasına anlamını ve değerini veren tek şey özgürlüktür. Beauvoir'a göre dindarlık da özgürlükten kaçmanın bir yoludur. Bunların sonucunda kişi eylemlerinden sorumluluk almaz. Herkes gibi olmak, herkesin yaptığını yapmak, boyun eğmek, kabullenmek kolaydır. Önemli olan özgürleşmek ve özgürlüğünün sorumluluğunu almaktır.

“Bebel, “kadın ve proleter, her ikisi de ezilenlerdir” demiştir. Her ikisini de özgürleştirecek olan, makineleşmenin getirdiği altüst oluş sonucunda ekonominin gelişmesidir. Kadın sorunu, kadının çalışma kapasitesi sorununa indirgenir (Beauvoir, 2021, 83).” “Makineleşme, toprak mülkiyetini yıkar, çalışan sınıfın ve bununla bağlantılı olarak kadının özgürleşmesine neden olur. Sosyalizmin her türü, kadını aileden kopararak onun özgürleşmesine destek olur (Beauvoir, 2021, 149).” Tarih öncesine ve şimdiye bakıldığında bu durum çok açık bir şekilde görülmektedir. Makineleşme ve sanayi devrimi gerçekleştiğinde, iş gücünün azalmasıyla kadınlar, erkeklerin yaptığı işleri daha kolay yapabilir hale gelmişlerdir. Bu durum her ne kadar erkekleri rahatsız etse de teknolojinin gelişmesiyle birlikte değişimin etkisine kapılmaktan kurtulamamışlardır. Simone de Beauvoir “19. yüzyılda kadının yazgısını dönüştüren ve onun önünde yeni bir çağın açılmasını sağlayan büyük devrim işte budur, demiştir (Beauvoir, 2021, 150).” Nitekim kadın, başta insan olma saygınlığına ve özgürleşmeye, çalışarak ulaşmıştır. Bu süreç uzun ve zorlu bir süreç olmuştur. Kadının özgürleşmesinde büyük katkı sağlayan bir diğer gelişme de “doğum kontrol” yöntemleridir. 18. yüzyıla kadar gebelikten korunma yöntemleri Orta Çağ'da bilinmemektedir. 19. yüzyıl boyunca kadın, sürekli doğurma külfetinden kurtulmuş, bedeninin hakimiyetini eline almayı öğrenmiş ve özgürleşmiştir.

Efsaneler dışında erkeğe ve dişiye öncesiz ve sonrasız bir düşmanlığı dayatan hiçbir fizyolojik yazgı yoktur. Erkekler tarafından düzenlenmiş olan bir toplum, kadının aşağı konumda olduğuna karar verir. Kadın bu aşağı konumu ancak erkeklerin üstünlüğünü yıkararak ortadan kaldırabilir. Kadın, erkeği sakatlamaya, ona egemen olmaya uğraşır, onun söylediğinin tersini söyler, onun hakikatini ve değerlerini inkâr eder. Ama bunları yapmakla yalnızca kendini savunmuş olur; onu içkinliğe, aşağı konuma yargılı kılan ne değişmez bir özdür ne de hatalı bir seçim. Bunlar ona dayatılmıştır (Beauvoir, 2021, 436).

Kadına kendi varoluşunu, özünü bulma imkânı verilmemiştir. Birine imkân vermeden yapılması beklenen şeyin, yapılamadığını gördüğümüzde onu bu yüzden suçlayamayız. Kadının toplum tarafından yazgısı belirlenir ve o yazgı dayatılır. Bu engeller nedeniyle kadın, kendini kuramaz, verili olanı kabullenir. Ancak bu yazgı sonsuza kadar devam etmek zorunda değildir. Tarih boyunca örneklerini gördüğümüz gibi bu durum aşılabilmektedir. Özgürlük uğrunda mücadele ederek, bir anda olmasa da zamanla, er ya da geç istenilen konuma ulaşabilmektedir.

Fırlatılmışlık mı Koşulların İçine Doğmak mı?

Sartre ve Beauvoir'ın özgürlüğe bakış açılarında benzerlikler ve farklılıklar bulmak mümkündür. Beauvoir'da Sartre gibi insanın kendine amaçlar belirleyen bir varlık olduğu görüşünü benimsemiştir. "Beauvoir'ın, 1944'te yakın olduğu mutlak özgürlük fikrini terk edip, 'durum içerisindeki özgürlük' fikrini benimsediği söylenebilir (Direk, 2021, 216)." Sartre ve Beauvoir insanın ontolojik olarak özgür olduğunu kabul ederler. İnsanın, kendi amacını belirleyen bir varlık olduğu konusunda da hemfikirdirler. Yaşamın, insanların eylemleri doğrultusunda anlam kazandığını ve özgürlüğü en üst değer, mutlak bir ideal olarak tanımlarlar. "Beauvoir'ın, özgür özneye ilişkin çözümlemesinin Sartre'dan farkı, dünyadaki diğer özgür öznelerle de ahlaki sorumluluk çerçevesi içinde yer vermesidir (Bayoğlu Kına, 2007, 4)." Sartre ve Beauvoir'a göre sadece kişinin kendisinin özgür ve iyi durumda olması yeterli değildir. Onlara göre, tek başına ulaşılan özgürlük, özgürlük değildir. Başkalarının da özgür ve iyi olması gerekmektedir. Herkesin özgürlüğü için eylesek herkesin iyiliği için de mücadele etmiş oluruz. Yaşamı anlamlı bir hale getirmek için başkalarının özgürlükleri için mücadele etmenin gerektiğini savunurlar. "Sartre gibi Beauvoir da, insan varlığının, değişmez biçimde içine fırlatıldığı olgusal durumları (kültürel, tarihsel, kişisel, vb.) aşan eylemlere yönelmiş olduğuna inanır (Bayoğlu Kına, 2007, 5)."

Özgür olmak, istediğin her şeyi yapma gücüne sahip olmak demek değildir; verili olanı açık bir geleceğe doğru aşabilmektir. Beauvoir'ın Sartre ile arasındaki en önemli farkı, verili olma kavramıdır. Sartre'a göre, çok kötü koşullarda bile olsak bütün seçenekler açıktır, o seçenekleri görüp zorlayabilir ve istediğimizi seçebiliriz. Beauvoir'a göre ise, zaten o seçenekler de cinsiyetimize göre, sınıfsal konumumuza göre açık ya da kapalıdır. Bizim o seçeneği isteyebilmemiz, tasarlayabilmemiz baştan verili durumdadır. Sartre gibi Beauvoir'da normatif bir ahlak anlayışına sahip değildir. İnsanların kendi kurallarını kendilerinin koymaları gerektiğini savunurlar. Özgürlüğü, düşünce sistemlerinin temeline koyan Sartre ve Beauvoir, özgürlüğün olmadığı bir dünyada adaletin de olmayacağını vurgularlar. Özgürlük olmadığı da adaletsizliklerin gizlendiği, güçlüden ve ezenden yana bir sistemin olması kaçınılmazdır.

SONUÇ

Varoluşçu düşünürlere göre insanın dünyasını anlamlı kılan, anlamını veren şey özgürlüktür. Bu nedenle özgürlük, onlar için oldukça önemli bir konudur. Nitekim her insan özgür olarak var olur, özgür olmayan tek bir kişi bile yoktur. Ancak özgür olmadığını/olmadığını söyleyebileceğimiz birçok örnekte vardır. Toplumsal koşullar, kişisel sorunlar, baskılar gibi daha birçok nedenden ötürü özgür olmayan/olmayan insanlar vardır. Varoluşçular bunun farkındadır ve inkâr da etmezler. Onların derdi;

insanın içinde bulunduğu bu durumları, hayat şartlarını aşabilme ve değiştirebilme kapasitesine sahip olduklarıdır. Sartre'ın düşüncesinde, bu tür insanların içine doğmuş olduğu aile, kültür vb. etkenler kişinin özgürlüğünün karşısında bir tehdit veya zorluk barındırmaz. Bu tür etkenlerin Sartre için önemi yoktur, çünkü insanın, içinde bulunduğu durum ve koşullar ne olursa olsun oradan kaçmak, kurtulmak ve hatta intihar etmek gibi tercihleri vardır çünkü Sartre'a göre kişi, özünü tamamen kendi belirlemektedir ve hangi durumda hangi koşulda olursa olsun özünü kendi seçme imkânı vardır. Yaptığı her seçimin de sorumluluğunu almaktadır. Sartre'a göre tüm insanlar devamlı seçim yapmaktadır. Hiçbir şey ya da hiç kimse onun özgürlüğüne gölge düşüremez. Hapishaneye düşen bir mahkûm, dört duvar arasındayken bile özgürdür, çünkü düşüncelerine zincir vurulamaz. İnsan, özgürlüğe mahkumdur.

Simone de Beauvoir ise toplumun, kültürün, ailenin ve birçok etkenin özgürlük üzerinde belirlenimleri olduğunu ortaya koymaktadır. Sartre'da daha çok soyut bir şekilde ele alınan özgürlük düşüncesi Beauvoir'da cinsiyet farklılıklarına göre belirlenimlere maruz kaldığı açıkça görülmektedir. İnsan daha doğduğu andan itibaren, içine doğduğu topluma göre büyütülmekte ve toplumun belirlediği şekil ve sınırlarda yaşamaktadır. Özellikle ataerkil toplumlarda kadının özgür olmasının önünde sayısız engeller vardır. Kadına hep “ikinci cinsiyet” gözüyle bakılmıştır ve özgür olmasına fırsat verilmemiştir. Kendisinin tercih etmediği, seçmediği, doğduğunda sahip olduğu biyolojik cinsiyetiyle hep dışlanmıştır. Oysaki kadın vücuduna sahip olmayı, her ay adet olmayı, doğurgan bir varlık olmayı kadın seçmemiştir. Biyolojik yazgısını ve sahip olduğu cinsiyete göre nasıl biri olmasına/olmamasına yaşadığı toplumun belirlenimleri karar vermiştir.

Birey için önemli olan varoluşunu kendisinin üstlenmesidir. Simone de Beauvoir'a göre, kadının kendi varoluşunu üstlenmesine izin verilmemiş, kadın toplumdaki yeriyle belirlenmiştir. Bu yeri her zaman erkek bakış açısı belirlemiş, onu sınırlandırmış ve baskı altına almıştır. Özgürlüğünü kısıtlamış kendini aşmasına izin vermemiş, önüne engeller çıkarmıştır. Kadınlar için özgürlük, tarihsel süreç dahilinde erkekler tarafından belirlenmiş ve kadın kendisini erkeğe göre konumlandırmak zorunda bırakılmıştır. Bu belirlenmiş özü yıkmak ve ondan kurtulmak kolay olmamış, zaman almıştır. Günümüzde hala bu durumdan kurtulamayan, toplumun, kültürün dayatmalarına maruz kalıp içkinliğe hapsedilen kadınlar vardır. Kadının ve erkeğin biyolojik ve fizyolojik olarak birbirine üstünlüğü olmadığı, kimsenin kimseye egemen olmaya çalışmadığı, ezen ve ezilen ilişkilerinin ortadan kalktığı, nihai olarak kadının ve erkeğin birer insan olduğu kabullenip birbirlerini olumlamaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Aydınalp, E. B. (2020). Varoluşçu özgürlük bağlamında kadın: Simone de Beauvoir ve ikinci cinsiyet. *Litera: Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*. (2), 465-488

- Bayoğlu Kına, F. (2020). *Simon de Beauvoir'ın etiği üzerine. FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı: 29*, 163-179 [1106359 \(dergipark.org.tr\)](https://dergipark.org.tr)
- Beauvoir, de S. (2021). *İkinci cinsiyet*. Çev. Acar Savran, G. Koç Üniversitesi Yayınları
- Bezirci, A. (1985). *“Önsöz” Varoluşçuluk* (8.basım). Say Yayınları
- Cevizci, A. (2015). *Felsefe tarihi*. Say Yayınları
- Direk, Z. (2021a). *Çağdaş kıta felsefesi*. Fol Kitap
- Direk, Z. (2021b). *“Önsöz” İkinci cinsiyet*. Çev. Acar Savran G. Koç Üniversitesi Yayınları
- Sartre, J.P. (1985). *Varoluşçuluk* (8.basım). Çev. Bezirci, A. Say Yayınları
- Sartre, J.P. (2011). *Varlık ve hiçlik* (4.basım). Çev. Ilgaz, T. & Çankaya Eksen, G. İthaki Yayınları
- Kant, I. (2002). *Ahlak metafiziğinin temellendirilmesi*. Çev. Kuçuradi, I. Türkiye Felsefe Kurumu
- Kayra, B. (2006). *Jean Paul Sartre'in özgürlük anlayışı*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.